

dîs, muhaddisü's-Şâm" diye anıldı. Selef ulemâsına son derece bağlı olan Seffârîni, Hz. Peygamber'in sünnetinin uygulanması için gayret sarfetti. Bu arada pek çok talebe yetiştirdi. Hadis âlimi Abdülkadir Gedikzâde ve Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî önde gelen talebelerindendir. Seffârîni 1188'de (1774) Nablus'ta vefat etti. Bu tarih 1189 olarak da zikredilmiştir.

Eserleri. Hadis. 1. *Şerhu Sülâsiyyâti Müsnedi'l-İmâm Ahmed (Nefesâtü sadri'l-mükmed ve kurretü 'ayni'l-müs'ad)*. Eserde Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'de Resûl-i Ekrem'den üç râvi vasıtasıyla rivayet ettiği ve Ziyâeddin el-Makdisî'nin derlediği 363 hadis şerhedilmiştir (nşr. Züheyr eş-Şâvîş, I-II, Dimaşk 1380; Beyrut 1391, 1399). 2. *Netâ'icü'l-efkâr fi şerhi hadîsi seyyidi'l-istiğfâr*. Bu eserde "seyyidü'l-istiğfâr" diye bilinen hadisi rivayet eden sahâbi ile onu eserlerine alan muhaddislerin biyografileri ve hadisten çıkarılabilecek faydalar geniş bir şekilde ele alınmıştır (bk. bibl.). 3. *ez-Zehâ'ir li-şerhi Manzûmeti'l-kebâ'ir*. Hanbelî fakihî Haccâvî'nin yetmiş üç büyük günahı ele aldığı manzumesine dair olan çalışma Velîd b. Muhammed b. Abdullah el-Alî tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1422/2001). 4. *ed-Derâri'l-maşnû'ât fi'htişâri'l-mevzû'ât (ed-Dürerü'l-maşnû'ât fi'l-ehâdisi'l-mevzû'ât)*. Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin el-Mevzû'ât'ının muhtasarıdır (Ziriklî, VI, 14). 5. *el-Mûlahu'l-Garâmiyye (Kaşide Garâmi şahiğ)*. İbn Ferah'ın *Garâmi şahiğ* diye de anılan *Manzûme fi muştalahi'l-hadîş*'ine yazılan pek çok şerhden biri olup bir nüshası Dârü'l-kütübü'l-Misriyye'dedir (Mustalahu'l-hadîş, nr. 164, Teymûr).

Akaid. 1. *Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye ve levâkihu'l-efkâri's-sünniyye şerhu Kaşideti İbn Ebî Dâvûd el-Hâ'îyye fi 'akideti ehli'l-âşâri's-Selefiyye*. Seffârîni, İbn Ebû Dâvûd'un rü'yet, kader, kabir azabı, havz, mîzan, şefaât, havâric gibi konularda kendisinin, babasının ve Ahmed b. Hanbel gibi âlimlerin görüşlerini otuz üç beyitte özetlediği kasidesini şerhetmiş, eseri Abdullah b. Muhammed b. Süleyman el-Busayrî yayımlamıştır (I-II, Riyad 1415/1994). 2. *Levâmi'u'l-envâri'l-behiyye ve sevâti'u'l-esrâri'l-eşeriyye şerhu'd-Dürretü'l-muğıyye fi 'akideti'l-(akdi ehli'l) fırkati'l-merđıyye*. Müellif, *Şerhu 'Akideti's-Seffârîni (el-'Akideti'l-ferde)* olarak da bilinen *ed-Dürretü'l-muğıyye fi 'akideti'l-fırkati'l-merđıyye* adlı 210 beyitlik manzumesini (Mekke 1364) öğrencilerinin arzusu üzerine şerhetmiştir (Beyrut 1323; Kahire 1332; Hindistan

1336; Katar-Cidde 1380; I-II, Kahire 1405/1984). Eser üzerinde Abdullah b. Abdurrahman Ebâ Butayn ve Süleyman b. Sehmân gibi âlimlerin ta'likleri, Hasan eş-Şattî el-Hanbelî ve Ali Mansûr el-Keremî'nin ihtisarları bulunmaktadır (*Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye*, neşredenin girişi, I, 47). Muhammed b. Ali b. Sellûm'un muhtasarı da önemlidir (nşr. Muhammed Zehrî en-Neccâr, Beyrut 1403/1983). *ed-Dürretü'l-muğıyye*'yi Muhammed Abdülazîz b. Mânî el-Kevâkibü'd-dürriyye (*Şerhu'l-'Akideti's-Seffârîniyye*) adıyla şerhetmiş (nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd, Riyad 1418/1997), Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım el-Âsimî de esere bir hâşiye yazmıştır (baskı yeri yok, 1416/1995). 3. *el-Mesihu'd-Deccâl ve esrârü's-sâ'a* (Kahire, ts. [Mektebü't-türâsi'l-İslâmî]; Beyrut 1407). 4. *el-Buhûrû'z-zâhire fi 'ulûmi'l-âhire*. Berzah, eşrât-ı sâat, mahşer, cennet ve cehennem olarak beş bölümden meydana gelen eserin I. cildi Bombay'da basılmış (1341), daha sonra Muhammed İbrâhim Şelebî Şûmân tamamını yayımlamıştır (I-II, Küveyt 1428/2007). 5. *Ehvâlü yevmi'l-kıyâme ve 'alâ-mâtühe'l-kübrâ* (Beyrut 1406/1986).

Diğer Eserleri. 1. *et-Taşkiğ fi bu'lâni't-telfik*. Mer'î b. Yûsuf'un ibadet ve diğer konularda telfikin câiz olduğuna dair *Risâle fi't-taklîd ve't-telfik* adlı eserine reddiye şeklinde yazılmış olup Abdülazîz b. İbrâhim ed-Dahîl tarafından yayımlanmıştır (Riyad 1418/1998). 2. *Tahbîrü'l-Vefâ fi sîreti'l-Muştafâ*. Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin *el-Vefâ fi ahvâli'l-Muştafâ* adlı eserinin muhtasarıdır (bk. el-VEFÂ). 3. *Me'âricü'l-envâr fi sîreti'n-nebiyyi'l-muhtâr (Şerhu Nûniyyeti's-Şarârî)*. Eserin iki cilt olduğu kaydedilmektedir. 4. *Ğizâ'ü'l-el-bâb şerhu Manzûmeti'l-âdâb*. Hanbelî fakihî Muhammed b. Abdülkavî el-Merdâvî'ye ait eserin şerhidir (Kahire 1324; I-II, Mekke 1393; I-II, nşr. Muhammed Abdülazîz el-Hâlidî, Beyrut 1417/1996). 5. *Şerhu Fezâ'ilü'l-a'mâl*. Ziyâeddin el-Makdisî'nin eserinin şerhidir (Beyrut 1380). 6. *el-Kavlü'l-'alî fi (li-) şerhi eşeri Emîri'l-mü'minîn 'Alî (el-Kavlü'l-'alî şerhu eşeri seyyidine'l-imâm 'Alî)*. Rabat'ta bir nüshasının bulunduğu belirtilmektedir (Ziriklî, VI, 14). 7. *Risâle fi fazli'l-fakîri's-şâbir*. 8. *Kar'û's-siyâf fi kam'i ehli'l-livât* (nşr. Râşid el-Gufeylî, Riyad, ts.).

Seffârîni'nin henüz yazma halinde olduğu belirtilen eserlerinden bazıları şunlardır: *Tuhtetü'n-nüssâk fi fazli's-sivâk*, hocalarından aldığı icâzetlere dair *Sebet*, *el-Cevâbü'l-muħarrer fi'l-keşf 'an ha-*

yâti (fi keşfi hâli)'l-Haçdır ve'l-İskender, Risâle fi beyâni's-selâş ve's-seb'în fırka ve'l-keâm 'aleyhâ, Risâle fi ahkâmi's-şalât 'ale'l-meyyit, Keşfü'l-lisâmî Şerhu 'Umdeti'l-ahkâm li-'Abdilgânî el-Makdisî (iki cilt), *Şerhu Nûniyyeti İbni'l-Kayyim, Ta'ziyetü'l-lebib bi-eħabbî habîb* (Hz. Peygamber'in özelliklerine dair kasidedir), *'Urfü'z-zerneb fi şe'ni's-seyyide Zeyneb, Beyânü küfri târiki's-şalât*. Müellifin ayrıca Ahmed b. Hanbel'in *Kitâbü'z-Zühd*'ünü ihtisar ettiği belirtilmektedir.

Muhammed b. Nâsir el-Acemî'nin *Şa-fahât fi tercemeti'l-imâm es-Seffârîni* adlı bir çalışması bulunmaktadır (Beyrut 1414).

BİBLİYOGRAFYA :

Seffârîni, *Levâ'ihu'l-envâri's-seniyye* (nşr. Abdullah b. Muhammed b. Süleyman el-Busayrî), Riyad 1415/1994, neşredenin girişi, I, 24-81; a.m.f., *Netâ'icü'l-efkâr fi şerhi hadîsi seyyidi'l-istiğfâr* (nşr. Abdülazîz b. Süleymân el-Hebdân - Abdülazîz b. İbrâhim ed-Dahîl), Riyad 1416/1996, neşredenlerin girişi, s. 29-61; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, IV, 31-32; Kemâleddin el-Gazzî, *en-Na'tü'l-ekmel* (nşr. M. Mutî' el-Hâfız-Nizâr Abâza), Dimaşk 1402/1982, s. 301-306; İbn Humeyd, *es-Sühubü'l-vâbile 'alâ darâ'ihü'l-Hanâbile* (nşr. Bekir b. Abdullâh Ebû Zeyd - Abdurrahman b. Süleyman el-Useymîn), Beyrut 1416/1996, II, 839-846; Serkis, *Mu'cem*, I, 1028; *Hediyyetü'l-'ârîfin*, II, 340; *Dârü'l-kütübü'l-Misriyye: Fihristü'l-mahtûtat I: Muştalahu'l-hadîş*, Kahire 1375/1956, s. 304; Abdülhay el-Kettânî, *Fihristü'l-fehâris*, II, 1002-1005; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), VI, 14; Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî, *Şerhu'l-'Akideti's-Seffârîniyye: el-Kevâkibü'd-dürriyye* (nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd), Riyad 1418/1997, neşredenin girişi, s. 47-55; "Muhammed b. Ahmed b. Sâlim es-Seffârîni", *Mv.Fs.*, IV, 130-131.

M. YAŞAR KANDEMİR

Kelâm. Hadis ve fikhın yanı sıra kelâma dair de eserler yazan Seffârîni, Hanbeliyye-Selefiyye'nin önemli âlimlerinden biridir. Fıkhta haramları mubah kılmaya ve sonuçta dinin esaslarını ortadan kaldırmaya götürebileceği düşüncesiyle mezheplerin telfikini reddetmiş (*et-Taşkiğ*, s. 171-176), yolculuk ve hastalık gibi istisnâî durumlar dışında namazların cem'ine cevaz vermemiş, mazereti bulunmadığı halde cemaatle namaz kılmayı terkedenin günahkâr olduğuna hükmetmiş (*Şerhu Sülâsiyyât*, I, 255-256; II, 198), müzik dinlemeyi ve bezayazlıklar saçları boyatmayı câiz görmüştür (*Ğizâ'ü'l-elbâb*, I, 122; *Şerhu Sülâsiyyât*, I, 440). Seffârîni tasavvufa da ilgi duymuştur. Sâlih müslümanların görecekları sâdik rüyalar sayesinde melekût âlemiyle irtibat kurabileceğine, şeytana ve nefsanî arzulara karşı mücadelede Allah'ı

zikretmenin en etkili vasıtalarından birini teşkil edeceğine ilişkin görüşleri onun bu temayülünü teyit edici mahiyettedir (a.g.e., I, 174, 551-552). Ayrıca ona bazı kerametler de atfedilmiştir (Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî', neşredenin girişi, s. 54-55).

Akaid alanında kendini Selefiyye'ye nisbet eden Seffârîni çok defa bu mezhepten Eseriyye diye söz eder ve bu ekolü şöyle tanımlar: "Eseriyye, inançlarını sadece sahih nasrlara ve bunların ashapla tâbiîn âlimlerince nakledilen açıklamalarına dayandıranlardır." Ehl-i sünnet'in Selefiyye, Eş'ariyye ve Mâtürîdiyye'den oluştuğunu kabul etmekle birlikte bunların içinde Selefiyye'nin daha isabetli yöntem ve görüşlere sahip bulunduğunu savunur (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 22, 73; *Levâ'ihu'l-envâr*, I, 97, 141-142, 260; II, 15, 138-139). Ona göre büyük mezheplerin imamlarının da Selefî görüşleri benimsemesine rağmen Selefiyye'nin sadece Ahmed b. Hanbel'e nisbet edilmesi, onun diğerlerine nisbetle daha çok hadis bilgisine sahip olması ve mihne olayında görüldüğü gibi ölümü göze alacak şekilde Ehl-i bid'at'a karşı amansız bir mücadeleye girişmesinden ötürüdür. Aslında Mâlik b. Enes ile Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, Selefiyye mezhebine öncülük etmiş, fakat Ahmed b. Hanbel yabancı kültürlerle karşı direnmek suretiyle onun saf bir Sünnî mezhep olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 3, 8-10, 74-92; Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî', neşredenin girişi, s. 26-27, 36-38). Sanıldığı gibi aksine Selef yöntemi düşünmeden yalnızca lafzlara inanmaktan ibaret değildir. Selefiyye'de dinî hükümlerin asıl kaynağı Hz. Peygamber ile ashap ve tâbiîn âlimlerinden gelen açıklamalardır. Her alanda vahiy beşerî görüş ve arzuların önüne geçirilmelidir. Çünkü vahiylerde akla aykırı değil sadece aklın tek başına anlamaktan âciz kaldığı bilgiler vardır (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 7-8, 26-27). Gerçeğe ulaşmak için düşünmek ve kesin kanıtlara başvurarak tartışmak zaruri bir şeydir. Bu sebeple kelâm ilmi Kur'an ve sahih sünnetin ışığı altında faaliyet göstermelidir. Ancak yabancı kültürlerle dair eserlerin Arapça'ya çevrilmesinin ardından ve 200 (815) yılından sonra gelişip yayılan kelâm ilminde Kur'an ve Sünnet bir tarafa bırakılıp merkezinde felsefî bilgilerin yer aldığı bir inanç sistemi inşa edilmiş, kesin olmayan akfî delillere dayanılarak naslar yorumlanmış ve nasları bu yorumların etrafında oluşan mezheplerin ışığında anlamının gerektiği ileri sürülmüş, bu sebeple ümmete faydalı olunmakla birlikte çokça za-

rar verilmiştir (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 8-10, 20-21, 28; *Şerhu Sülâsiyyât*, I, 556-557; *Levâ'ihu'l-envâr*, I, 124-127; *el-Buḥûrû'z-zâhire*, II, 531; *Ehvâlü yevmi'l-kiyâme*, s. 56).

Müteahhir dönem Selefiyye âlimleri arasında yer alan Seffârîni'nin itikadî görüşleri genel anlamıyla Ehl-i sünnet çizgisinde olmakla birlikte zaman zaman kelâmîcılarla Selefiyye arasında tercihler yaptığı da görülür. Onun bu tür kanaatlerinin başlıcaları şunlardır. Ümmetin kabulüne mazhar olan haber-i vâhid usûlü'd-dîn alanında kesin delil teşkil eder (*Ğızâ'ü'l-elbâb*, II, 367; Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî', s. 78). Allah, olayları canlı ve cansız varlıkların tabiatlarına yerleştirdiği sistem sayesinde yaratır (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 151-152, 311). Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak farz olduğu gibi O'nu sevmek de farzdır, zira O'nu sevmeyenin günah işlemekte ısrar etmesi kaçınılmaz bir sonuçtur (*el-Buḥûrû'z-zâhire*, I, 255-256; *Şerhu Sülâsiyyât*, I, 617-620). Allah'ın isim ve sıfatları tevkîfî olmakla birlikte naslardan dolayı olarak çıkarılan vücûd, kîdem, bekâ ve tekvîn de onun sıfatlarındandır. Kelâm hem zâtî hem de fiilî bir sıfat olup Allah dilediği zaman harf ve sesle de konuşur. Haberî sıfatlar insan zihnine gelen fikirlerin ötesinde bir anlam taşır. İlâhî fiillerdeki hikmet yaratıkların fiillerindeki hikmete benzetilemez. Meselâ kendini senâ etmek ve insanların ruhunu kabzetmek Allah hakkında güzel fiiller olduğu halde insanların kendilerini övmesi ve birini haksız yere öldürmesi çirkindir (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 100-101, 190-201, 231-247, 333, 355-357). İbn Kesîr gibi bazı Selef âlimleri kadınların âhirette Allah'ı göremeyeceğini iddia etmişse de bu yanlıştır, çünkü naslar cennete giren herkesin Allah'ı göreceğini bildirmiştir. Dünyada ise sadece Hz. Peygamber O'nu görmüştür, bu da ruhen değil beden vuku bulmuştur. Allah'ın rüyada görülmesi de mümkündür (*Levâ'ihu'l-envâr*, I, 295-297). Kader Allah'ın ezeli ilmi, kazâ ise yaratmasıyla ilişkilidir. Kazâ Allah'ın fiilî, gerçekleşen olay ise (makzî) insanın fiilidir. Buna göre Allah'ın insanı inkâr alternatifini seçebilecek şekilde yaratması kazâ, insanın kendi iradesiyle inkâr etmesi makzîdir. Bu sebeple inkâr Allah'ın fiilî değil insanı inkâr edebilecek şekilde yaratma fiilinin bir sonucudur ve inkâr etmekten sorumlu olan insandır (*Levâmi'u'l-envâr*, I, 151-152, 311-313, 346-348; *Levâ'ihu'l-envâr*, II, 138-142; *Ğızâ'ü'l-elbâb*, II, 417).

Peygamberler erkeklerden seçilmiş olup kadınlar nübüvvetle görevlendirilmemiştir. Herhangi bir peygamberi inkâr etmek ve

ya onu küçümsemek küfrü gerektirir. Resûl-i Ekrem'i sevmek ona iman etmenin kapsamına dahildir. Kur'an'ın benzerinin yapılabileceğini söylemek inkâra götüren bir kanaattir. Muhammed veya Ahmed ismini taşıyan kişilerin cehennem girmeyeceği örneğinde olduğu gibi Resûlullah etrafında oluşturulmuş bâtil inançlar da mevcuttur (*Levâ'ihu'l-envâr*, I, 238; *Şerhu Sülâsiyyât*, I, 198-199, 339-340, 620-621; Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî', s. 269). Kıyamet alâmetleriyle ilgili hadisler mütevâtir olduğundan deccâl ile mehdînin çıkışına ve Hz. İsa'nın gökten inmesine inanmak farzdır. Her ne kadar Kur'an'da İsa'nın vefat ettirilmesi anlamına gelebilecek âyet varsa da (Âl-i İmrân 3/55) burada "teveffî" kelimesi onun "yeryüzünden kabzedilip göğe alınması" veya "melekût âlemine yükselmesini engelleyen şehvetinin öldürülmesi" mânâsındadır. Mehdî insanları, Antakya'da gizli bir yerde olan Tevrat ve İncil'in bulunmasını yönlendireceği için bu adı almıştır. Kur'an'ın dünyadan kaldırılması ve Kâbe'nin yıkılması da kıyamet alâmetleri arasında yer alır (*Levâmi'u'l-envâr*, II, 216; *Şerhu Sülâsiyyât*, I, 471; *Levâ'ihu'l-envâr*, I, 248; *Ehvâlü yevmi'l-kiyâme*, s. 16-35, 45, 60, 68, 81). Ölüm ruhun bedenden meleklerce çıkarılmasıyla gerçekleşir. Ruh ölümden sonra yok olmaz. Kabirde ruhun bedenle dünyadakinden farklı bir şekilde irtibat kurması sayesinde insan azap veya nimeti hisseder. Kabir azabı yahut nimeti hem ruhî hem bedeni olarak gerçekleşir. Kabir ehlinin azabını dünyadakilerin nâdiren de olsa duyularıyla idrak etmesi mümkündür. Nitekim buna dair çeşitli olaylar nakledilmiştir. Kabir azabı dirilerce yapılacak dua ve okunacak Kur'an sayesinde kesintiye uğrayabilir. Asırlardan beri müslümanların yaptığı bu uygulama bir icmâ niteliğindedir (*el-Buḥûrû'z-zâhire*, I, 100-102, 145-162, 226, 251-260, 359-363). Cennet yedi kat göğün üstünde ve arşın altında, cehennem ise yedi kat yerin altındadır. İyi amellerle değil Allah'ın rahmeti sayesinde cennete girilir. İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye'nin cehennemdeki azabın sona ereceğine dair görüşleri isabetli değildir (a.g.e., I, 681-728; II, 44, 521-523; *Levâmi'u'l-envâr*, II, 234-239; *Levâ'ihu'l-envâr*, II, 178-181, 196). Fetret ehli âhirette tâbi tutulacağı imtihanı kazanması halinde kurtuluşa erecek, aksi takdirde cehenneme girecektir. Hz. Peygamber'in yanı sıra diğer peygamberler, mukarrebîn melekleri, sâlih âlimler ve kullar, başta Kur'an tilâveti olmak üzere sâlih ameller günahkârlara şefaaf

edecektir. Kur'an'ın şefaata etmesi tilâveti sebebiyle yaratılan meleklere şefaata etmesi anlamına gelebilir. Şefaatin vuku bu lacağına inanmak Ehl-i sünnet'e bağlı olanın bir âlâmetidir, şefaate inanmamak âhirette ondan mahrum kalışın sebebidir (*Levâmi' u'l-envâr*, II, 209-216; *Şerhu Sülâşiyât*, I, 272-273, 775-777; *el-Buĥûrû'z-zâĥire*, II, 31-33).

Seffârîni itikadî görüşlerinde çoğunlukla Selefiyye'ye uymuş, özellikle İbn Teymiyye, İbn Kayyim el-Cevziyye ve İbn Hamdân'dan etkilenerek onlardan bolca iktibaslarda bulunmuştur. Bununla birlikte Allah'ın sonsuz bir varlık olduğunu, O'nun birliğinin parçalardan oluşmamak anlamına geldiğini, kıdem ve bekâ sıfatlarının bulunduğunu, cennete sâlih amellerle değil ilâhî rahmetle girileceğini, Hz. Peygamber'in nurların nuru ve sırların sırrını teşkil ettiğini, sâlih âlimlerin kabirlerini ziyaret etmekten hayır ve uğur beklenebileceğini ve Eş'ariyye ile Mâtürîdiyye'nin Ehl-i sünnet mezhepleri arasında yer aldığını kabul ettiğinden İbn Sehmân, Abdullah b. Abdurrahman Ebâ Butayn ve İbn Mânî gibi son dönem mutaassıp Selefiyye mensuplarınca eleştirilmiştir, çünkü bu görüşler kelâmcılarla sûfilere ait olup Selefiyye tarafından reddedilmiştir (Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî, s. 93, 106, 142-145; *Netâ'icü'l-efkâr*, neşredenin girişi, s. 46-54). Eserleri üzerinde çeşitli şerh ve tâsiir yapılmış, mezhep içinde İbn Teymiyye ve İbn Kayyim gibi müctehid âlimleri eleştirmesi Seffârîni'nin müteahhir dönem Selefiyye âlimlerinin önemlileri arasında yer aldığını kanıtlar. Görüşlerini bazan zayıf veya mevzû rivayetlerle delillendirmesi ve âhâd yoluyla rivayet edildiği kesin olan bazı hadisleri mütevâtir kabul etmesi onun hadis konusunda yeterince titiz davranmadığını göstermektedir. Hz. İsâ'nın nüzûlü meselesinde olduğu gibi âyetleri bazan peşin kabul çerçevesinde yorumladığı da olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Seffârîni, *Levâmi' u'l-envârî'l-behiyye*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), I-II, tür.yer.; a.m.f., *Şerhu Sülâşiyâtü Müsnedü'l-İmâm Ahmed* (nşr. Zühre eş-Şâvîs), Dimaşk 1399, I-II, tür.yer.; a.m.f., *Ehvâlü yevmi'l-kıyâme ve 'alâmâtühe'l-kübrâ*, Beyrut 1406/1986, s. 16-35, 45, 56, 60, 68, 81, 89, 95-97, 104; a.m.f., *Levâ'ihü'l-envârî's-seniyye* (nşr. Abdullah b. Muhammed b. Süleyman el-Busayrî), Riyad 1415/1994, I, II, tür.yer.; a.m.f., *Netâ'icü'l-efkâr fi şerhi hadîsi seyyidi'l-istigfâr* (nşr. Abdülazîz b. Süleyman el-Hebdân – Abdülazîz b. İbrâhîm ed-Dahîl), Riyad 1416/1996, s. 149-158, 213-227, 244-247, ayrıca bk. neşrederlerin girişi, s. 46-57; a.m.f., *Ğizâ'ü'l-elbâb şerhu Manzûmeti'l-âdâb* (nşr. M. Abdülazîz el-Hâlidî), Beyrut 1417/1996, I, 122, 125; II, 315, 336, 367,

417; a.m.f., *et-Tahkîk fi butlânî'l-telifik* (nşr. Abdülazîz b. İbrâhîm ed-Dahîl), Riyad 1418/1998, s. 171-176; a.m.f., *eğ-Zehâ'ir li-şerhi Manzûmeti'l-kebbâ'ir* (nşr. Velîd b. Muhammed b. Abdullah el-Alî), Beyrut 1422/2001, s. 101, 122, 166, 226, 232, 243; a.m.f., *el-Buĥûrû'z-zâĥire fi 'ulûmi'l-âĥire* (nşr. M. İbrâhîm Şelebî Şümân), Küveyt 1428/2007, I-II, tür.yer.; Muhammed b. Abdülazîz b. Mânî, *Şerhu'l-'Aĥideti's-Seffârîniyye: el-Ke-vâkibü'd-dürriyye* (nşr. Ebû Muhammed Eşref b. Abdülmaksûd), Riyad 1418/1997, s. 71-79, 93, 106, 142-145, 150, 207, 216-226, 269, 288, 327, ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 26-27, 36-39, 47, 54-55.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

SEFİH

(السفيه)

Ergenlik çağına ulaşmış ve temyiz gücüne sahip olmakla birlikte harcamalarındaki ölçsüzlük sebebiyle kısıtlı sayılan kimse (bk. HACİR; RÜŞD).

SEFİNE

(السفينة)

Ebû Abdîrahmân (Ebû'l-Bahterî) Sefîne (ö. 80/699 [?])

Hz. Peygamber'in hizmetkârı.

Aslen İranlı olup kendisinden adının Kays olduğu rivayet edilmekle birlikte (Hâkim, III, 701) kaynaklarda onun hakkında Mihrân, Umeyr, Sâlih, Tahmân, Necrân, Rûmân, Zekvân, Mervân, Keysân, Süleyman, Rebâh, Müflih, Eymen, Ahmer, Ahmed gibi isimler ileri sürülmektedir. "Gemi" anlamındaki Sefîne, Resûl-i Ekrem tarafından ona verilmiş bir lakap olduğundan kendisi hep bu lakapla anılmak istemiş ve bu sebeple asıl adı unutulmuştur. Bizzat anlatıldığına göre bir sefer sırasında yorulan bazı sahâbîler Resûlullah'ın emri üzerine birtakım eşyalarını ona yüklemiş, çok miktarda eşyayı taşıyabildiğinden Hz. Peygamber kendisine "sefîne" diye takılmış, o günden sonra bu lakapla anılmıştır. Sefîne'nin bedevîler arasında bir köle olarak yetiştirildiği, Resûl-i Ekrem'in hanımı Ümmü Seleme'nin onu satın alıp ölüncüye kadar Resûlullah'a hizmet etmesi şartıyla âzâat ettiği belirtilmektedir. "Ümmü Seleme şart koşmasaydı bile Resûl-i Ekrem'e ölüncüye kadar hizmet ederdim" diyen Sefîne'yi Ümmü Seleme'nin satın alıp Resûlullah'a hediye ettiği, onu Resûl-i Ekrem'in âzâat ettiği rivayeti yanında Sefîne'yi Hz. Peygamber'in satın alıp âzâat ettiği rivayeti de mevcuttur.

Resûlullah'ın hizmetine verildiği sırada müslüman olması muhtemel bulunan Sefîne'nin hayatıyla ilgili rivayetlerin birinde seyahat ettiği sırada bindiği gemi batınca bir tahtaya tutunarak ormanlık bir sahile çıktığı, karşılaştığı bir aslana Hz. Peygamber'in âzâtlısı olduğunu söylemesi üzerine aslanın kendisine zarar vermediği nakledilmiştir (*a.g.e.*, III, 702). Bu olayın, Rûm diyarına yapılan bir sefer esnasında ordu-dan geri kaldığı ve orduyu aramaya koyulduğu yahut esir edildikten sonra kaçtığı sırada meydana geldiği de zikredilmiştir (Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, VI, 46).

Sefîne'nin esmer tenli olduğu, Resûl-i Ekrem vefat edinceye kadar onun hizmetinde bulunduğu, Resûlullah'ın vefatından sonra Batn-ı Nahle'de yaşadığı ve 80 (699) yılı civarında vefat ettiği kaydedilmektedir. Zehebî onun 70 (689) yılından sonra öldüğünü belirtir. Hz. Peygamber'den, "Ceb-râil bana geldi ve 'Sefîne'yi cehennem ateşinden kurtulmakla müjdele' dedi" meâlinde bir söz rivayet edilmiştir (Müttaki el-Hindî, XI, 692).

Ehl-i Suffe'den olan Sefîne, Resûl-i Ekrem'den başka Ümmü Seleme ve Hz. Ali'den hadis nakletmiş, kendisinden oğulları Abdurrahman ve Ömer ile Sâlim b. Abdullah b. Ömer, Ebû Reyhâne Abdullah b. Matar, Saîd b. Cümhân, Hasan-ı Basrî, Muhammed b. Münkedir, Haşrec b. Nübâte, İmrân el-Becelî rivayette bulunmuştur. İbn Hazm, Bakî b. Mahled'in *el-Müsned*'ine göre Sefîne'nin on dört hadis rivayet ettiğini söylemiş (*Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât*, s. 141), Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde (V, 220-222) onun naklettiği on beş hadis kaydedilmiş, Buhârî dışındaki *Kütüb-i Sitte* müellifleri de Sefîne vastasıyla gelen bazı rivayetlere eserlerinde yer vermiştir (Wensinck, VIII, 106).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 220-222; VI, 319; Belâzürî, *Ensâb*, I, 480; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerĥ ve't-ta'dil*, IV, 320; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi), Kahire 1405/1984, VII, 80-85; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 232; III, 701-702; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 368-369; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 141; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmu'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, VI, 45-47; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 684-685; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 411; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 172-173; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IX, 366; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 132; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 125; Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-'ummâl*, XI, 692; Şevkânî, *Derrü's-sehâbe* (nşr. Hüseyin b. Abdullah el-Ömerî), Dimaşk 1404/1984, s. 442-443; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 106.

YUSUF ZİYA KESKİN